

Izveštaj s 1. simpozija Društva za povijest sestrinstva i 3. simpozija Društva nastavnika zdravstvene njege „Povijest hrvatskog sestrinstva – karika koja nedostaje“, održanih u tijeku 5. kongresa Hrvatske udruge medicinskih sestara pod nazivom „Sestrinstvo bez granica“, Opatija 09.-11.10. 2015.

The report from the 1st symposium of the Society for the History of Nursing and 3rd symposium of the Society of nursing teachers titled “History of Croatian nursing - the missing link”, held during the 5th congress of the Croatian Nurses Association entitled “Sisterhood Without Borders”, Opatija, 09.-11.10. 2015.

Sanda Franković¹, Zvonimir Kralj²

¹Škola za medicinske sestre, Mlinarska 34, 10 000 Zagreb, Hrvatska

¹Nursing school, Mlinarska 34, 10 000 Zagreb, Croatia

²Zdravstveno veleučilište Zagreb, Mlinarska cesta 38, 10 000 Zagreb, Hrvatska

²Health Studies Zagreb, Mlinarska cesta 38, 10000 Zagreb, Croatia

Received January 03rd 2016;

Accept March 30th 2016;

Kratki naslov: Izveštaj s 1. simpozija Društva za povijest sestrinstva i 3. simpozija Društva nastavnika zdravstvene njege „Povijest hrvatskog sestrinstva – karika koja nedostaje“

Ključne riječi: povijest sestrinstva • povijest školstva • Domovinski rat • stručna Društva • Hrvatska Udruga Medicinskih Sestara

Key words: history of nursing education • War in Croatia • Professional Societies • Croatian Nurses Association

Running head: The report and the 1st symposium of the Society for the History of Nursing and 3rd symposium of the Society of nursing teachers

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Sanda Franković, *bacc. med. techn., prof. sociologije, Nursing school, Mlinarska 34, 10 000 Zagreb, Croatia* • e mail: sfrankovic@gmail.com

Prvi simpozij Društva za povijest sestrinstva i 3. simpozij Društva nastavnika zdravstvene njege „Povijest hrvatskog sestrinstva – karika koja nedostaje“ održani su u sklopu 5. kongresa Hrvatske udruge medicinskih sestara “Sestrinstvo bez granica” u trajanju od 9. do 10. 10. 2015.

Organizacijski odbor simpozija činili su Božica Jurinec, Iva Vinduška, Tomislav Kovačević, Ana Takač i Jelena Rajn, a stručni odbor simpozija Sanda Franković, Damjan Abou Aldan, Vesna Kljajić i Ljiljana Grdić. Skup su otvorili Sanda Franković i Damjan Abou Aldan.

U uvodnoj riječi predsjednica Društva za povijest sestrinstva Sanda Franković napomenula je da je motivacija za zajednički skup Društva za povijest sestrinstva i Društva nastavnika zdravstvene njege proizašla iz činjenice da su nastavnici zdravstvene njege oni koji sudjeluju u socijalizaciji učenika i studenata za sestrijsku profesiju kao i potreba implementacije sadržaja iz hrvatske sestrijske povijesti u kurikulum na svim razinama obrazovanja. Zašto naziv Karika koja nedostaje? Sestrinstvo je na našim prostorima zadovoljilo većinu kriterija koji se smatraju nužnim da neko zanimanje preraste u profesiju: regulirano školovanje s

priladajućom vertikalom na Sveučilištu, etički kodeks, indeksirani časopis, produkciju vlastitih udžbenika, specifično područje rada zaštićeno licencom, ali nije ispisalo svoju povijest niti se sustavno bavi istraživanjima na tom području i upravo je to na neki način karika koja nedostaje u zaokruživanju naše profesije, njezine valorizacije i izgradnje profesionalnog ponosa i samosvijesti.

Predsjednik Društva nastavnika zdravstvene njege Damjan Abou Aldan pozdravio je skup citatom Patricie Donahue “da bismo vidjeli našu budućnost moramo se upoznati i suočiti s našom prošlošću”. Naglasio je važnost uključivanja nastavnika zdravstvene njege u istraživanje i podučavanje povijesti sestrinstva [1].

U organizaciji Društva za povijest sestrinstva otvoren je kongres revijom povijesnih sestrijskih uniformi pod nazivom „Žive slike iz povijesti sestrinstva“. Prikazane su uniforme bendiktinki, Red milosrdne braće, Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog, Kćeri kršćanske ljubavi (usmiljenke), rudolfinki, Hrvatske sestrijske uniforme iz 1928. i iz perioda od 1960. do 1980. godine. Postavljena je izložba sa 17 sestrijskih broševa i 11 sestrijskih kapica. Izložbu 23

uđbenika iz perioda od 1970. do 2014. godine pripremila je Ana Takač iz srednje Medicinske škole Osijek. Predstavljen je Sestrinski kalendar za 2016. godinu u kojemu se kao i u njegovom prethodniku iz 2015. godine opisuju sestrinski broševi i navode bitni događaji iz sestrinske povijesti. U glavnoj kongresnoj dvorani, u pauzama između predavanja, prikazane su slijedeće reportaže: Svjedočanstva medicinskih sestra Lipika u Domovinskom ratu (Ljerka Pavković, Marija Cahun), Noć knjige 2015. (Sanda Franković, Iva Vinduška, Maja Majpruz) i Sanitet u Domovinskom ratu (Ana Takač).

Na prvi dan simpozija održano je sedam predavanja.

Željko Dugac predstavio je arhivsku dokumentaciju vezanu uz aktivnosti Središnjeg ureda sestara pomoćnica u razdoblju između dvaju svjetskih ratova. Prikazao je njihovu ulogu u zdravstvenoj edukaciji, terenskim izvidima, socijalnom radu i razvoju javnoga zdravstva. Prikazani sadržaji bit će uskoro objavljeni u novoj knjizi istog autora.

Ljerka Pavković i Dunjica Karniš prikazale su dugu tradiciju lipičkog lječilišta. U Lipiku je u svakom ratu bila organizirana ratna bolnica. Nadalje, Lipik je bilo poznato lječilište u kojem su se liječili imućniji ljudi te je bio poznat i po liječenju sifilisa. U Prvom svjetskom ratu u Lipiku je djelovala medicinska sestra Štefanija Papiliopulos, a otkrivene su i do sada javnosti nepoznate fotografije pronađene u Muzeju grada Pakraca. Nakon Prvog svjetskog rata Lipik postaje poznat po ljepotama i ljekovitim svojstvima termomineralne vode i privlači veliki broj gostiju. Zapisi o zaposlenicima u matičnim knjigama postoje od 1947. godine. U Lipiku je djelovalo Kupališno lječilište do 1961. godine kad postaje Lječilište Lipik, a od 1967. godine djeluje kao Bolnica Lipik. U radu su prikazani podaci o broju medicinskih sestara i bolničara od 1947. do 2015. godine. Iz arhivske građe izdvojeni su zapisi iz kojih je vidljivo kako se osoblje moralo ponašati, oblačiti i koliko su bolesnici bili zadovoljni pruženom skrbi.

Maja Bender i Perica Klokoč održale su predavanje o razvoju sestrinstva u Dubrovniku. Početkom se uzima 1878. godina i rad časnih sestara Sv. Vinka Paulskog u prvoj javnoj bolnici. Razvoj sestrinstva u tome gradu pratio je razvoj zdravstvenih ustanova koje su se formirale tijekom godina od Doma narodnog zdravlja, zdravstvenog centra pa sve do OB Dubrovnik. Paralelno s rastućim potrebama za školovanim osobljem razvile su se i institucije za obrazovanje sestara.

Janja Stojanović predstavila je rad u kojemu analizira ulogu medicinskih sestara na području Županje u vrijeme Domovinskog rata. Prikazala je rezultate rada medicinskih sestara na četiri područja: Vojni sanitet u Županji, SHMP Županja, Ratna bolnica Županja i ambulante Doma zdravlja Županja.

Damjan Abou Aldan u svom je predavanju prikazao kako su se mijenjali i formirali kriteriji za nastavnike zdravstvene njege. Prve kriterije za nastavnice/mentore odredila je Florence Nightingale uzimajući u obzir iznimnu važnost uzorne ličnosti koja odgaja i obrazuje buduće sestre. Tijekom dvadesetih, a posebice tridesetih godina 20. st. kriteriji za nastavnike postaju sve zahtjevniji, te se u jednom periodu

čak obaveznim smatraju i međunarodni poslijediplomski tečajevi. Istaknutost u sestrinskom radu i pedagoške kompetencije spominju se također kao kriteriji prilikom izbora nastavnika, a kasnije objavljeni nastavni planovi i programi propisuju i nužne godine rada u struci prije početka poučavanja. Na kraju izlaganja prikazani su današnji kriteriji za odabir nastavnika na svim razinama školovanja medicinskih sestara.

Ana Takač i Jadranka Marušić predstavile su suvremene multimedijske metode podučavanja zdravstvene njege koje su uveli u nastavu u Medicinskoj školi Osijek. Takve metode omogućuju dostupnost materijala putem interneta kao medija kojim se učenje približilo učeniku te se postiglo veće zadovoljstvo učenjem i bolji ishodi učenja.

Iva Vinduška i Mihaela Poljak predstavile su jednu od nedovoljno poznatih tehnika u skrbi za bolesnika. Prema American Art Therapy Association (AATA), art terapija je upotreba umjetničkog stvaralaštva i kreacije kao oblik psihoterapije za osobe koje prolaze kroz teške trenutke, proživljavaju traumu ili bolest, u svrhu osobnog izlječenja i poboljšanja kvalitete života. Kreativni mediji art terapije jesu: likovni izražaj, glazba, ples, drama i pisanje koji se rabe kao sredstvo izražavanja i komunikacije. Korištenje art terapije zahtijeva kontinuiranu edukaciju, zrelost te iskustvo terapeuta. Sestrinskoj zajednici relativno je nepoznata terminologija, proces školovanja i sam tijek primjene art terapije, a odlike suvremenog sestrinstva temelje se na uključenosti u najnovije trendove liječenja. Sestra kao član tima trebala bi biti uključena u sam tijek provođenja art terapije zbog svoje kontinuirane prisutnosti uz pacijenta. Medicinske sestre mogu primijeniti svoja temeljna znanja i vještine praćenjem bolesnikovih reakcija na art terapiju, a posebice sestre na psihijatrijskim, onkološko-hematološkim odjelima i pedijatrijskim odjelima. Vrijedno je da sestra poznaje tijek provedbe art terapije kako bi mogla planirati ostale aktivnosti bolesnika u svrhu poboljšanja njegove kvalitete života. U posljednjih desetak godina u Hrvatskoj provodi se uvodna edukacija iz art terapije za studente i stručnjake različitih profila s ciljem za skoriji razvoj kompletnog programa edukacije iz art terapije. Na kraju izlaganja autori su opisali prijedlog da se određeni sadržaji terapije implementiraju u obrazovanje sestara na svim razinama školovanja.

Drugi dan simpozija održane su prezentacije plakata. Plakati su bili razdijeljeni na tri tematske cjeline. Prezentirani su plakati s temom Domovinskog rata i ulogom medicinskih sestara u njemu, zatim je uslijedilo predstavljanje obrazovnih ustanova medicinskih sestara u kojemu su predavači ukratko predstavili povijest svoje institucije i postignuća te planove razvoja. Simpozij je završio predstavljanjem stručnih društava koja djeluju unutar HUMS-a. Predavači su ukratko predstavili povijest određenog društva i osvrnuli se na dosadašnje aktivnosti u zemlji i inozemstvu. Za vrijeme trajanja Kongresa plakati su bili izloženi u glavnoj dvorani.

Na simpoziju je održano sedam predavanja, izloženo 39 plakata, prezentirana 33 plakata, organizirane četiri izložbe i prikazane tri reportaže.

Zaključci simpozija su:

- Aktivnosti u organizaciji Društva za povijest sestrinstva u protekle dvije godine potaknule su interes kolegica i kolega za istraživanje povijesti sestrinstva vlastitih ustanova i doprinos sestara u lokalnim zajednicama. Taj povećani interes došao je do izražaja kroz poster-prezentacije u kojima su prikazani brojni, do sada nepoznati podatci o sestrinstvu, a istovremeno se moglo čuti kako su u pripremi stručni tekstovi i monografije određenih ustanova što će neupitno pridonijeti većoj brizi oko bilježenja događaja bitnih za razvoj sestrinske profesije u Hrvatskoj. Uočena je i sve učestalija aktivnost prikupljanja povijesne građe (udžbenici, broševi, uniforme, uporabni predmeti).
- Iz izloženih predavanja, prezentacija i izložbi uočava se kako je sestrinstvo u Hrvatskoj kroz svoju prošlost prolazilo kroz iznimno zahtjevna vremena i izazovne trenutke (npr. Domovinski rat), te nam ukazivanje na povijesne činjenice može biti inspiracija u traženju rješenja za određene poteškoće s kojima se danas suočavamo.
- Povijesni prikaz rada u sestrinskim školama – od organizacije rada škola do izbora nastavnika može nam u mnogo čemu biti uzor danas i smjernica za promišljanje obrazovno-odgojnih rješenja. Naglašeno je pitanje o kriterijima za izbor nastavnika zdravstvene njege te se predlaže da iste smjernice i preporuke u svojim budućim aktivnostima predloži Društvo nastavnika zdravstvene njege.
- Predlaže se povećanje satnice nastave za poučavanje povijesti sestrinstva, a posebice uključivanje sadržaja koji se odnose na nacionalnu i lokalnu povijest sestrinstva.
- Utvrđeno je da upravo najintenzivniji interes za proučavanje povijesti sestrinstva iskazuju nastavnici sestrinskih škola te bi ih trebalo dodatno potaknuti kako bi nastavili s istraživanjem i prikupljanjem podataka. Jednako bi trebalo poticati i podržati sve pojedince koji se bave izučavanjem sestrinske povijesti, a nisu medicinske sestre te im iskazati zahvalnost.
- Poseban značaj treba pridati razdoblju Domovinskog rata i ulozi medicinskih sestara u ratnom sanitetu. Predlaže se da Vesna Kljajić u sklopu Društva za povijest sestrinstva intenzivira prikupljanje i obradu podataka iz navedenog razdoblja. Predlaže se organizacija stručnog skupa (2. simpozij Društva za povijest sestrinstva i 4. simpozij Društva nastavnika zdravstvene njege) na temu uloge medicinskih sestara u Domovinskom ratu.
- Društvu za povijest sestrinstva donirano je 28 plakata prezentiranih na skupu koji će biti korišteni u svrhu pokretne izložbe.
- Na kraju skupa predložena je skica za logo Društva za povijest sestrinstva koju je izradio Damjan Abou Aldan [1,2,3]

Literatura/References

- [1] HUMS; Društvo za povijest sestrinstva, URB: 1291/15
- [2] Programska knjižica: 5. kongresa Hrvatske udruge medicinskih sestara "Sestrinstvo bez granica" 09.-11.10. 2015. Opatija
- [3] Available at; www.hums.hr/novi/ . retrieved at April 7th 2016.